

do 20. januarja in od 8. do 22. februarja). Vmes je prišlo do močne otoplitve z najvišjimi dnevnimi temperaturami med 12 in 15° C. Menjave hudega januarskega in febrarskega mraza z visokimi otoplitvami, ki so prezgodaj sprožile kroženje prehrablenih sokov v vinski trti, grmičevju in sadnem drevju, so povzročile katastrofalno pozebo. Zajela je okrog 11.000 ha vinogradov in 6.000 ha sadovnjakov. Celotna škoda pa je bila ocenjena na 13 milijard dinarjev.

A. S o r e se je ponovno odločil za samosvojo pot, tokrat v prometno tematiko, ki je tudi v geografiji neupravičeno odrinjena. Napisal je razpravo: *Zadnji brodovi in čolni na slovenski spodnji Savi, spodnji Savinji in spodnji Krki* (str. 54 – 75). Obudil je spomin na nekdanja prometna sredstva (čolni, brodovi in splavi), ki so bila v veljavi vse do uveljavitve mostov čez širše rečne struge. Študija je namenjena torej obravnavi vodnih plovil, ki so do zgraditve brvi in mostov premagovala reke in povezovala naselja, kmetijske površine in gozdove na nasprotnih bregovih rek v enotno gospodarsko in drugo območje. Danes le redkokje še uporabljajo čolne (npr. Rifengozd in Udmat za prehod čez Savinjo), brodove (npr. na Mostecu pri Dobovi in v Jesenicah pri Mokricah za prehod čez Savo) ali žičnice z gondolami, ki so novejšega porekla (npr. Podkraj pri Hrastniku in Zidanem Mostu kakor tudi med Praprotnim in Šentjurjem na Polju za prehod z enega na drugi breg Save).

Soretova študija s historično-geografskega in etnološkega vidika prikazuje oblike in načine prehodov čez vodne struge. Obudil je spomin na dobo, ko je prenehala podolžna plovba po rekah, nadaljevala pa prečna, kar je okrepilo trajektno funkcijo broda ali čolna. Z razpravo smo dobili vpogled v tiste oblike prometa, ki so zapustile sledi tudi v prometnem ožilju na kopnem. Problematika prehodov čez reke je predstavljena v geografski luči: prikazani ali vsaj omenjeni so naravnogeografski okviri (oblike strug, reliefne značilnosti zaledja, rečni režimi) in družbenogeografski vidiki, ki so zahtevali in omogočali prehode čez širše reke v vseh letnih časih in ob vsakem vremenu.

Vse omenjene razprave so opremljene s potrebnim znanstvenim aparatom in dopolnjene z nazornimi risbami in fotografijami.

Milan Natek

Lojze Marinček, Bukovi gozdovi na Slovenskem, Ljubljana, 1987, str. 153.

O gozdovih, tako značilnih za Slovenijo, saj poraščajo več kot polovico naše ožje domovine, žal ni veliko sintetičnih del. Z monografijo o bukovih gozdovih na Slovenskem pa smo dobili knjigo, ki to vrzel občutno zapolnjuje. Dolgoletni proučevalec gozdnih, še zlasti bukovih združb, L. Marinček, je namreč predstavil zaokroženo podobo gozdov, ki bi brez posega človeka poraščal več kot 70 odstotkov Slovenije.

Avtor s sodelavci vred želi v tem delu prikazati znanje, ki se je nakopičilo pri dosedanjem proučevanju gozdnih, še posebno bukovih ekosistemov. Zato so pred opisom bukovih združb uvrščena ustrezna uvodna poglavja. Najprej bralec spozna razširjenost buke po svetu in pri nas, njene biološke in sociološke lastnosti ter nego bukovih gozdov. Bukev ima pri nas izredno življenjsko moč zaradi zelo ugodnih rastišnih razmer – humidnega podnebja in reliefne razčlenjenosti ozemlja.

V posebnem poglavju so nanizani osnovni pojmi o gozdni združbi kot ekosistemu. Ta zajema nekatere temelje fitocenologije, kot jo je Braun-Blanquetova šola zasnovala: o značilnicah, razlikovalnicah in ustreznih metodah. Taka razlaga metodoloških izhodišč nudi boljše razumevanje nadaljnje besedila in prispeva k širjenju vedenja o rastlinskih združbah. Samostojno poglavje avtor namenja delitvi Slovenije

na rastlinsko-zemljepisna območja. Izhaja sicer iz že ustaljene razčlenitve Slovenije na šest območij, ki jo je zasnoval M. Wraber. Vendar na osnovi naravne vegetacije za razliko od Wraberja zožuje alpsko območje, saj mu poleg Julijskih Alp in Kamniško-Savinjskih prišteva le še najvišje dele Pohorja. S tem razširja predalpsko območje v severni Sloveniji. Določeno novost pomenita tudi razvrstitve in označevanje višinskih rastlinskih pasov. Nad gričevnatim (kolinskim) pasom se po Marinčku širi podgorski (submontanski), nato gorski (montanski) in visokogorski (altimontanski) pas, nad njim pa še subalpinski. S tem nadomešča dosedanje delitev gorskega (montanskega) pasu na spodnji in zgornji del. S terminom visokogorski (alpski) smo namreč doslej označevali rastlinstvo nad subalpinskim pasom, nad zgornjo drevesno ali celo nad zgornjo gozdno mejo v visokogorski pokrajini, v višini od 1900–2000 m. Med uvodna poglavja spada še prikaz osnovnih ali conalnih gozdnih združb in prsti (tla) pod bukovimi gozdovi. Pri tem se avtor naslanja na najnovejšo tipologijo prsti po Škoriću.

Osrednji del knjige prikazuje bukove združbe, ki jih razčleni na osnovne, conalne in aconalne. Conalne bukove gozdove pa avtor nadalje opiše po rastlinsko-zemljepisnih območjih Slovenije; začne z bukovimi gozdovi v alpskem svetu, kjer se na široko razraščajo alpski bukov gozdovi (Anemone-Fagetum). Sledijo gozdovi predalpskega sveta, kjer so rastne razmere za bukev zelo ugodne. V tem območju je zato med vsemi v Sloveniji opisanih največ sinsistematskih enot. Med gozdnimi združbami tega območja sta tudi predalpski visokogorski bukov gozd (Fagetum altimontanum praealpinum), npr. na Blegošu in Menini planini ter predalpski subalpinski bukov gozdovi (Fagetum subalpinum praealpinum), npr. na Ratitovcu. V preddinarskem svetu se razraščajo bukov gozdovi, kamor sodita npr. pragozdova na Trdinovem vrhu na Gorjancih in na Donački gori. Za pokrajino značilni in gospodarsko pomembni so čisti bukov in mešani bukov jelov gozdovi v dinarskem svetu. Med njimi je gospodarsko najpomembnejši dinarski jelovo bukov gozd (Abieti-Fagetum dinaricum), ki na široko porašča visoke dinarske planote Trnovskega gozda, Snežnika, Javornikov, pripadata pa mu tudi pragozd Rajhnenavski Rog in Pečka na severovzhodnem robu Roga nad dolino Krke. Bukovi gozdovi so zastopani tudi v subpanonskem in submediteranskem svetu, v obeh območjih z dvema gozdnima združbama.

Aconalne bukove združbe so se razširile zaradi prevladujočega vpliva neklimatskih dejavnikov (matične osnove, reliefa itd.). Tako sta reliefno pogojeni dve bukov gozdnici. Na toplih, strmih in prisojnih pobočjih se širi toploljubni bukov gozd s črnim gabrom (Ostrya-Fagetum), na hladnih, vlažnejših in osojnih straneh pa bukov gozd s kresničevjem (Arunco-Fagetum). Na bolj ali manj kisli prsti se razraščajo kisloljubni bukov gozdovi z rebrenjačkom (Blechno-Fagetum) in zmerno kisloljubni bukov gozdovi z gradnom in belkasto bekico (Quercu-Luzulo-Fagetum).

Za vse conalne in aconalne bukove združbe avtor navaja najprej splošne ekološke razmere, nato njihovo zgradbo (drevesni, grmovni in zeliščni sloj) in pri večini združb tipološko razčlenitev. Pri posameznih gozdnih združbah prikaže še razvojne smeri gozda, gospodarjenje z njim in njegov družbeno-gospodarski pomen. V tem se jasno kaže prepletanje fitocenološkega poznavanja gozda, kakršnega ima avtor kot fitocenolog in praktična usmerjenost v gospodarsko izrabo gozda, ki jo ima kot gozdar.

Knjigo zaključujejo tri poglavja, ki sodijo k zaokroženi podobi naših bukovih gozdov. Najprej so povzete vse bukove združbe v sinsistematskem pregledu, kjer so poleg njihovih imen navedeni še avtorji. Ker so gozdne združbe neločljivo povezane z živalskimi, se ni bilo mogoče izogniti prikazu divjadi, čeprav se avtor zaveda, da o vrstah, ki bi živele izključno v bukovih gozdovih, ni mogoče govoriti. Poglavlje Bukov gozd in divjad zajema tudi prikaz izumrlih avtohtonih vrst divjadi in še živeče rastlinjede ter mesojede živalske predstavnike.

Že v uvodu knjige je zapisano, da se gozdarji zavedajo težavnih problemov, ki tarejo našo civilizacijo. Mednje gotovo sodi velika ogroženost našega gozda, ki se ne kaže le v poškodovanih iglavcih, temveč tudi že v prizadetosti bukve. V letu 1985 naj bi bilo 10,1 % bukve v Sloveniji že poškodovane zaradi onesnaženega zraka. Avtor se zaveda nemoči samih gozdarjev za reševanje teh problemov, vendar pa gozdarji z nenehnim opozarjanjem na posledice lahko vplivajo na prizadevanja za zmanjševanje onesnaženosti zraka.

Na koncu knjige je uvrščen seznam pomembnejše literature, slovarček uporabljenih izrazov in daljši povzetek v angleškem jeziku.

Pri tako obsežnem delu se je skoraj nemogoče povsem izogniti tiskarskemu škrtu, ki je ponekod opravil svoje delo, tako npr. na risbi 12 (str. 32), kjer št. 4 in 5 nista isti kot v legendi, na str. 21 je za velecvetno mrtvo koprivo (*Lamium orvala*) dvoje različnih imen, razlaga realne vegetacije na str. 21 se ne ujema z razlago na str. 146. Še stavek o zemljepisnih imenih! Za Savinjske Alpe uporabljamo geografi ime Kamniško-Savinjske Alpe (Olševa in Peca spadata v Karavanke) in za Kobansko ime Kozjak.

Nazorno besedilo, ki tuje izraze marsikje sloveni, smiselno dopolnjuje in pojasnjuje zelo bogato ilustrativno gradivo. Vsebinsko in tehnično zelo dobre črno bele in barvne fotografije prikazujejo posamezne bukove združbe, značilne rastlinske vrste in prereze prsti ter nekatere gozdne živali. Fotografije presegajo ožjo dokumentarno vrednost, saj so pomembne tudi po estetski plati. Zanimiva je vrsta rastlinskih presekov, ki prikazujejo povezavo gozdnih združb z reliefom in matično osnovo. Izrisani so za vsa rastlinsko-zemljepisna območja in nekatere združbe. Razne gozdarske podatke (delež lesne zaloge, gibanje števila mladovja, letni posek itd.) prikazujejo številni diagrami.

Avtorju smo hvaležni, da je zbral in obdelal obilno gradivo o naših bukovih gozdovih in ga sistematično, temeljito in nazorno posredoval javnosti. Po bogati knjigi bodo s pridom segali vsi, ki so tako ali drugače povezani z naravo – poklicno ali ljubiteljsko.

Franc Lovrenčak

Tone Cevc, Velika planina. Življenje, delo in izročilo pastirjev. – Druga dopolnjena izdaja. – Oprema, likovna ureditev in risbe Vlasto Kopač. Državna založba Slovenije, Ljubljana 1987, 112 str. + 40 str. slikovnih prilog

Čeprav je Cevčeva študija izrazito etnološko obarvana, pa po svoji vsebinski zasnovi in obravnavi problematike pomeni dobrodošlo in koristno dopolnitev številnih razprav, ki z različnih drugih področij osvetljujejo in prikazujejo gospodarski fenomen planin in planšarstva nasploh. Zato tudi geografija, ki je nemalo prispevala k orisu in gospodarskemu pomenu planin na Slovenskem, rada prisluhne tovrstnim raziskavam, ki so jih opravile sorodne stroke.

Avtor se je lotil podrobne, monografske preučitve Velike planine, ki zavzema jugovzhodno obronke Kamniško-Savinjskih Alp, in je s 557 ha največja planina na Slovenskem; na njej se lahko prepase v sezoni več kot 300 glav odrasle živine. Pašni svet Velike planine se v podrobnosti deli na Veliko (1500 do 1600 m visoko), Malo (okrog 1500 m) in Gojsko planino (1400 – 1500 m).

Vsebinsko je knjiga razdeljena na sedem poglavij. Uvodnemu poglavju, Geografski položaj Velike planine, sledi prikaz njene zgodovine in pravne ureditve. Pisec domneva, da so gorske pašnike na Veliki planini uporabljali verjetno že v prazgodo-